

POSTANOWIENIE

Dnia 25 maja 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z wniosku J. M.
przy uczestnictwie P. Ł. , B. Ł. i A. M.
o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po Z. M.
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 25 maja 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawczyni
od postanowienia Sądu Okręgowego w G.
z dnia 28 maja 2019 r., sygn. akt III Ca (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną wnioskodawczyni J. M. od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 28 maja 2019 r. Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W judykaturze już wielokrotnie wypowiedano się na temat charakteru skargi kasacyjnej (zob. np. postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18,

niepubl.). Wskazano m.in. że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony - co należy podkreślić - wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 2 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Skarżąca wskazała, że w sprawie niniejszej zachodzi potrzeba wykładni prawa procesowego, tj. art. 679 k.p.c., a mianowicie pojęcia zmiany udziału w spadku. Wedle skarżącej ten przepis daje możliwość uchylenia lub zmiany stwierdzenia nabycia spadku w przypadku zaistnienia dowodu, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą, lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony. Jednocześnie podkreśliła, że aktualnie w judykaturze wąsko i restrykcyjnie wyklada się pojęcia: zmiana osoby spadkobiercy - zmiana podmiotu występującego w roli spadkobiercy powołanego do spadku, zmiana udziału w spadku - zmiana ułamkowa ustalonej części w spadku. W rezultacie, zdaniem skarżącej, orzecznictwo nie dopuszcza celowościowej i rozszerzającej wykładni pojęcia „zmiany w udziale w spadku” o zmianę wartości ekonomicznej i gospodarczej udziału w spadku. Tymczasem Sąd Okręgowy uznał, że skoro nie zmienił się udział w spadku, tj. nie zmienił się ułamek ustalonej części spadku, nie ma możliwości zastosowania omawianego przepisu i - tym

samym - nie ma możliwości zmiany stwierdzenia nabycia spadku w trybie wznowieniowym.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie została jednak wykazana przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., a więc że określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć wraz z podaniem doktrynalnego lub orzeczniczego źródła tych wątpliwości (zob. postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, niepubl.). Dla wykazania, że wskazana przesłanka wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wystąpiła, konieczne jest przedstawienie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (zob. np. postanowienie SN z dnia 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09, niepubl.). Ze względu na publicznoprawne funkcje skargi kasacyjnej skarżący powinien ponadto wykazać celowość dokonania wykładni konkretnego przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (zob. postanowienie SN z dnia 14 grudnia 2012 r., III SK 29/12, niepubl.).

Tych wymagań wniosków o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia. Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawa, wymaga od skarżącej wskazania argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienia własnej propozycji interpretacyjnej. W przypadku powoływania się na rozbieżności judykatury należy również, choćby przykładowo, wskazać orzeczenia, w których ten sam przepis prawa byłby odmiennie wykładany. Skarżącą obciążał zatem obowiązek przedstawienia odrębnej i pogłębionej argumentacji prawnej wskazującej na zaistnienie powołanej okoliczności, zawierającej szczegółowe omówienie, na czym polegają wątpliwości interpretacyjne, a w przypadku istnienia rozbieżności w judykaturze, przytoczenia odpowiednich orzeczeń i wyjaśnienia, na czym owe rozbieżności polegają (zob. np. postanowienia SN: z dnia 30 maja 2005 r., I PK 23/05, niepubl., z dnia 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009, nr 3-4, poz. 43, z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, niepubl.; z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, niepubl., z dnia 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09, niepubl.).

Postępowanie w przedmiocie zmiany prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku zostało uregulowane w szczególny sposób w art. 679 k.p.c. Przepis ten pozwala na skorygowanie prawomocnego postanowienia, wprowadzając zarazem dwa istotne ograniczenia, wskazujące na wyjątkowy charakter przełamania powagi rzeczy osądzonej tego postanowienia i obalenia domniemania, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, jest spadkobiercą (art. 1025 § 2 k.p.c.). Dotyczą one podstawy żądania zmiany i terminu jego zgłoszenia. Osoba, która była uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może żądać zmiany tylko wówczas, gdy opiera żądanie na podstawie, której nie mogła powołać w postępowaniu prawomocnie zakończonym. Wyłączone zostało uprawnienie do zgłoszenia twierdzeń i dowodów na ich poparcie, które były dostępne i mogły być, lecz nie zostały zgłoszone w poprzednim postępowaniu. Chodzi tu o obiektywną możliwość ich powołania. Celem tego ograniczenia jest to, aby uczestnik poprzedniego postępowania nie mógł się domagać zmiany postanowienia na podstawie, którą mógł poprzednio powołać. Ograniczenie to traktuje się jako prekluzję uprawnienia (zob. uchwałę SN z dnia 21 marca 2001 r., III CZP 4/01, OSNC 2001, nr 13, poz. 670 oraz postanowienia SN: z dnia 13 grudnia 2001 r., IV CKN 566/00, OSNC 2002, nr 10, poz. 127, z dnia 14 października 2009 r., V CSK 118/09, niepubl., z dnia 29 kwietnia 2016 r., I CSK 298/15, niepubl.). Zostało ono podyktowane potrzebą ochrony stabilności stwierdzonego prawomocnym orzeczeniem porządku dziedziczenia. Z tego też względu oraz z uwagi na wyjątkowy charakter uregulowania zawartego w art. 679 k.p.c., przepis podlega wykładni ścisłej, gdyż dopuszczenie możliwości zmiany prawomocnego postanowienia powinno być ograniczone, zwłaszcza, gdy z wnioskiem występuje osoba, która była uczestnikiem wcześniejszego postępowania (zob. postanowienie SN z dnia 27 października 2006 r., I CSK 167/07, niepubl.). Roczny termin do zgłoszenia żądania, wynikający z art. 679 § 1 zd. 2 k.p.c., ma charakter terminu zawitego.

Ponadto postępowanie unormowane w art. 679 k.p.c., chociaż autonomiczne, ma charakter „wznowieniowy” i jest najbardziej zbliżone do postępowania ze skargi o wznowienie postępowania. Zainteresowany, który był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, winien wykazać - jak przy wznowieniu -

szczególne przesłanki swego żądania, czyli podstawę, której nie mógł powołać w poprzednim postępowaniu, oraz zachowanie rocznego terminu, który biegnie od chwili, w której uzyskał możliwość powołania się na nią. Wprowadzenie tego szczególnego trybu zmiany prawomocnego postanowienia wyłącza dopuszczenie wznowienia postępowania, co wynika z art. 524 § 1 k.p.c. (zob. uchwałę SN z dnia 21 kwietnia 1994 r., III CZP 40/94, OSNC 1994, nr 11, poz. 210), w takim zakresie, w jakim dopuszczalna jest zmiana prawomocnego postanowienia spadkowego.

Wskazać również należy, że obalenie domniemania prawnego związanego z orzeczeniem stwierdzającym nabycie spadku może nastąpić wyłącznie w postępowaniu określonym w art. 679 k.p.c. Postępowanie o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku przewidziane w tym przepisie nie służy naprawieniu błędów w postępowaniu spadkowym i nie może być wykorzystywane jako środek do usunięcia skutków bezczynności lub błędów uczestników postępowania spadkowego, czy też skutków ich nieznajomości prawa ani nawet uchybień sądu.

Powołany przepis doczekał się zatem wykładni w orzecznictwie (o czym mowa powyżej), zaś sformułowane naruszenie prawa procesowego (pkt 2.1.) pozostaje bez znaczenia, gdyż kwestia braku zmiany spadkobiercy lub udziału była jedynie poboczną w stosunku do głównej przyczyny oddalenia wniosku, czyli zaistnienia negatywnych przesłanek wynikających z art. 679 § 1 zd. 2 k.p.c.

Wnioskodawczyni nie wykazała również, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., a więc że w sprawie doszło do kwalifikowanego, oczywistego naruszenia prawa, widocznego od razu przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby głębszej analizy, oraz że w wyniku takiego naruszenia prawa zapadło w drugiej instancji orzeczenie oczywiście wadliwe. Sam zarzut oczywistego nawet naruszenia przepisu nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, bowiem mimo oczywistego nawet naruszenia przez sąd przepisu wyrok może być prawidłowy (zob. postanowienia SN z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 34/01, OSNP 2004, nr 6, poz. 100, z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, niepubl.). Uzasadnienie przez skarżącą tej przesłanki przedsądu sprowadzało się

do powtórzenia zarzutów i podstaw kasacyjnych, co nie jest wystarczające do wykazania oczywistej zasadności skargi kasacyjnej we wskazanym wyżej rozumieniu.

Z przytoczonych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

jw